

Etkinlik Değerlendirmesi:

Gezi Eylemlerinin Retoriği Üzerine Bir İlk:

Toplumsal Eylem Retoriği Konferansı

İnan Özdemir Taştan

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

• • •

13-14 Kasım 2013'te Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Ahmet Taner Kışlalı Sanatevi'nde, Türkiye'de Gezi eylemlerini ve dilini anlamak üzere düzenlenen ilk akademik toplantılardan biri olan *Toplumsal Eylem Retoriği Konferansı* gerçekleştirildi. Türkiye'de 2013 Mayıs'ının son günlerinde patlak veren ve Gezi Parkı protestoları etrafında gelişen toplumsal eylemlerin iletişim biçimleri ve retoriğine odaklanan konferans, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Ankara Üniversitesi İletişimliler Vakfı ve Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin desteği ile düzenlendi.

Konu ile ilgili akademisyen ve aktivistler ile alternatif medya temsilcilerini bir araya getiren konferans iki temel kolda ilerledi: Konferansın ilk kolu, akademisyenlerin konu ile ilgili çalışmalarının ilk gözlem ve sonuçlarını paylaştıkları oturumlardan oluşurken; ikinci kolu Gezi Parkı eylemleri boyunca ortaya çıkan yeni dil, iletişim ve yayıncılık pratikleri üzerine, alandaki aktivist ve medya çalışanlarını bir araya getiren ve deneyim aktarımına olanak sağlayan panel ve söyleşilerden oluşuyordu.¹

• • •

1 Konferansın tüm oturumlarının video kayıtlarına <https://www.facebook.com/toplumsaleyemretorigi?ref=hl> adresinden veya www.youtube.com sitesinde konferans adını aratarak ulaşabilirsiniz.

Açılış bildirisini toplumsal hareketler retoriği alanında dünyaca ünlü akademisyen Herbert W. Simons'un sunduğu konferans, Eser Köker'in kapanış bildirisi ile tamamlandı. Öğrenci, akademisyen ve sivil toplum örgütü temsilcilerinin yoğun ilgisinin hiç azalmadığı iki gün boyunca, konferans kapsamında üç akademik oturum, video-aktivist kadınlarla yapılan "Tanıklıktan Özneye, Eylem İçinde Kamera" başlıklı bir söyleşi ve video gösterimi ile Gezi eylemleri boyunca edindikleri deneyimleri paylaşmak üzere davet edilen farklı medya kuruluşlarının temsilcilerinin katıldığı "Eylemin Medyası: Deneyimler, Değerlendirmeler" başlıklı bir panel gerçekleştirildi.

Konferansın açılış bildirisini sunan Herbert W. Simons, toplumsal hareketlerin retoriği alanına ilişkin Amerikan merkezli teorileri anlattıktan sonra, günümüzde toplumsal hareketlerin insanların desteğini sağlamak için onların kalplerini kazanacak kültürel stratejilere daha çok yönelmek zorunda kaldıklarını belirtti. Simons konuşmasının son bölümünde, çizdiği teorik çerçeve bağlamında 2011 Mısır devrimini, Hüsnü Mübarek'in istifasından General Sisi'nin bir darbe ile Muhammed Mursi hükümetini devirmesine kadar geçen süreç içerisinde ele aldı. Toplumsal hareketleri taban hareketleri ve suni hareketler olarak iki gruba ayıran Simons, 2011'de Tahrir Meydanını dolduran kalabalıklara yaslanan hareket ile General Sisi'nin darbesi arasında bir karşıtlık kurdu. Buna göre General El-Sisi'nin iktidarı ele geçirmesi ikinci bir devrim değil, devlet tarafından yönetilen bir karşı-devrimdi.

Simons'ın toplumsal hareketler ve retorik konusuna ilişkin geniş bir literatürü özetleyen sunuşu ile başlayan konferans Gezi Parkı protestolarını çeşitli boyutlarıyla ele alan oturum, söyleşi ve panellerle devam etti. Konferansın bütünü ele alındığında yapılan sunuş ve tartışmaların Gezi Eylemleri ya da Haziran Direnişi olarak adlandırılan sürece ilişkin dört konuya odaklandığı söylenebilir: Konferansın adına da vesile olan ilk konu Gezi eylemlerinin retoriği oldu. İkinci olarak bu eylemler karşısında politikacıların ve hükümetin retoriği üzerinde duruldu. Yapılan sunuşların odaklandığı üçüncü konu medyanın eylemler karşısındaki konumu olurken, eylemlerin kendi medyasını oluşturma biçimi ve bu yöndeki deneyimlerin aktarılması konferans kapsamında üzerinde durulan bir diğer bir konuyu oluşturdu.

Gezi'nin Retoriği: Mizahın, Davetin ve İmgelerin Harmanında Hem Yerel Hem Evrensel Bir Dilin Mümkünlüğü

Konferansın üzerinde en çok durduğu konu Gezi eylemlerinin dili ve repertuarı oldu. Konferansın açılış konuşmasından sonraki ilk bildiriye sunan Nur Betül Çelik'in Gezi Eylemlerini Fransız düşünür Jacques Rancière'den hareketle "estetik bir deneyim olarak" işaretleyen sunuşu bir anlamda eylemlerin retoriğine ilişkin tartışmaların konumlanabileceği bir çerçeve sundu. Nur Betül Çelik, "Estetik Bir Deneyim Olarak Toplumsal Eylem: Rancière'i "Gezi" ile Okumak" başlıklı bildirisinde, Fransız düşünür Jacques Rancière'in politika ve polis arasında yaptığı ayrım ile politika ve estetik olan arasında kurduğu ilişki aracılığıyla Gezi eylemlerini tartıştı. Rancière için politikanın temel ilkesinin eşitlik olduğunu belirten Çelik, düşünürü göre politikanın zenginlik ile yoksulluk arasındaki mücadeleye tekabül ettiğini ve toplumsal eylemlerin özgür olan fakat pay sahibi olamayan yoksulların mücadelesi haline geldiğinde ancak "gerçek anlamda politikaya" dönüşeceğini vurguladı. *Polis*'in ise Rancière'e göre görünür olan ile olmayanı, söylenebilir olanla söylenemez olanı belirleyen, sosyal hayatı ve bedeni kontrol eden düzenleyici iktidara tekabül ettiğini ve bu yönüyle bildiğimiz anlamda kolluk kuvveti olan polisi andırdığını vurgulayan Çelik, Rancière için politik eylemin ön koşullarından birinin bu düzenleyici polise direnmek olduğunu söyledi: politik eylem "duyulur olana dair, onun düzenlenişine ve/ya yeniden düzenlenişine dair bir direniş olduğu için" aynı zamanda estetik bir boyut taşımaktadır. Bu anlamıyla tüm politik eylemler estetikdir. Dolayısıyla Çelik'e göre "Gezi eylemleri baştan itibaren düzenleyici iktidara karşı çıktığı için politiktir, hatta bu karşı çıkışın sembolüdür. Eylemlerin başında biber gazına direnen Kırmızılı Kadın'dan, TOMA'ya direnen siyahlı kadına, buradan Duran Adam'a kadar birer sembol haline gelen her şey düzenleyici iktidara yani polise karşı çıkan politik eylemliliğe" işaret etmektedir. Bu doğrultuda "Gezi eylemleri aynı zamanda yarattığı yeni eylemlilik biçimleri ve sokağı bir sanat nesnesi haline getirerek polise direnişiyle estetik bir boyut" da taşımaktadır.

Çelik'in Gezi eylemlerini politik ve estetik bir eylemlilik olarak tanımladığı sunuşu, bu eylemlerin kendine has bir dil oluşturduğu

yönündeki sunuşlarla eklemlendi. Konferansta “Gezi Parkı Eylemleri ve Bir Direniş Yöntemi Olarak Mizah” başlıklı bildiriye sunan Aysun Akan, eylemler boyunca yeni bir eylem dili, bir tür “Gezi dili” oluştuğunu ileri sürdü. Bu dilin en temel özelliklerinden birinin mizah kullanımı olduğunu söyleyen Akan, kimi durumda hakaret, sövgü ve parodiyi de içeren bu dilin hem iktidarı itibarsızlaştırdığını hem de “yukarıda, püriten ahlaki temsil ettiğini iddia eden iktidarı maddi bir düzeye indirerek” ulaşılabilir hale getirdiğini vurguladı. Akan’a göre mizah iktidarın hegemonik dilini alaşağı ederken aynı zamanda “korkulanı kendi gücünden sıyırma” işlevi de gördü. İktidarın bütün kaba kuvveti karşısında bir yandan ciddi bir politik mücadele sürdüren eylemciler öte yandan TOMA’ya aşk ilan ederek, biber gazının alışkanlık yaptığını ima edip sürekli gaz isteyerek mücadeleyi oyun haline getirdiler.

Aysun Akan’dan hemen sonra “Direnişin İmgesel Dili: Popüler Hafızanın İkon İmgeleri” başlıklı bildiriye sunan Gülsüm Depeli, Gezi sürecinin estetik bir eylemlilik hali olarak “bireysel yaratıcılık formlarının saçıldığı bir dönem” olarak karşımıza çıktığını ve bu yaratıcılığın kendisini gösterdiği yerlerden birinin de imgelerin kullanım biçimleri olduğunu vurguladı. Depeli’ye göre “imge metinsel olanla karşılaştırıldığında çok yönlü, hızlı ve güçlü bir iletişim kapasitesine sahiptir; imge sızır, yakalar. Metin gibi okunmaz. Bir formasyon gerektirmez. Daha kapsayıcı, daha şiddetli/yoğundur.” Bu nedenle direnişin “görünür şekilde imgeler üzerinden iletişim” kurması önemlidir. Hatta Depeli’ye göre “Direniş, cümle kurmadı, imgelerden bir “ifade/fikir/duygu” kurdu denebilir. Direniş bunu bir yandan var olan imgeleri kullanarak ama aynı zamanda yeni imgeler de üreterek gerçekleştirmişti. Depeli için Gezi eylemlerinin dilinin bir özelliği imgeleri kullanma biçimi ise, diğer özelliği alışık olduğumuz “ağıtıcı, hiddetli, ‘gün gelecek, devran dönecek’ gibi mutluluğu geleceğe havale eden eylem dili”nden ziyade, “neşeli ve ironik bir dil” olmasıydı. Bu özelliği “direnişin ruhunun ilk kez yüksek bir öz-sevgi ile tanımlan”masıyla ilişkilendiren Depeli, direniş sürecinin “kendimizi hayrete düşüren imgelerimizde seyret”meyi beraberinde getirdiğini ileri sürdü: Direniş Gezi’de “Aşk gibiydi; akıl, hesap ve öngörü ile ilerlemedi... O nedenle metinden ziyade, imgeyle, şiirle, şarkıyla, çizimle vs. aktarılmaya çalışıldı.”

Gezi direnişinin dilinin eylemcilerin kendilerine yönelik öz sevgisini, ağıtıcı ve hiddetli bir ifade yerine neşeli ve ironik bir dilden yana yaptığı tercihi ve iktidarın hegemonik dilini alaşağı etmek üzere mizaha sarılarak direnişi oyuna çeviren yönünü vurgulayan bu sunuşlar, Gezi'nin retoriğini Türkiye'de 68 öğrenci hareketinden bu yana devam eden protesto retoriğinden farkını koymak üzere ele aldığım bildirimde de vurgulanan özellikler oldu. "Türkiye'de Protesto Retoriğinin Dönüşümü: 68'lilerden Gezi'ye Kırılmalar ve Devamlılıklar" başlıklı bildirimde Gezi eylemlerinin retoriğinin farkını anlamak üzere, retorik çalışmalarındaki "davet" kavramı ile Geç Ortaçağ dönemindeki karnavallar üzerine biriktirilen sözlere bakmayı önerdim. Davet kavramı, retorik çalışmalarında Antik dönemden beri hâkim olan "ikna etme" çabasının merkezi konumunu sarsmayı hedefler: Retorun merkezde durduğu ve iletişimin temel amacının dinleyicileri retorun isteği doğrultusunda dönüştürmek olduğunu varsayan "ikna edici" bir iletişim anlayışı yerine, kamusal olanla kişisel deneyimleri bir araya getiren, merkezlessiz, eşitlikçi, etkileşimsel ve katılımcıların kendilik anlayışlarını güçlendirmeyi hedefleyen, iletişimi tarafların kendi sözleriyle yer alabildikleri karşılıklı yaratma ve dönüştürme süreci olarak gören bir yaklaşımın ürünüdür. Karnavallar ise Kilise baskısı karşısında belirli bir süreliğine tüm hiyerarşik ilişkilerin alaşağı edildiği, iktidarın dalga konusu yapıldığı, katılımcıların maskeler ardında gizlenerek de olsa kendi toplumsal statülerinden bağımsızlaşarak sözlerini özgürce dile getirdiği, taşlamaların merkezi bir yer edindiği, iktidarın zemininin eğlence aracılığıyla sarsıldığı Geç Ortaçağ eğlenceleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gezi eylemleri bence bu bağlamda karnavalesk bir yan taşıyordu. Zira bu eylemler iktidarın söylemsel gücünü "çapulcu" sözcüğü örneğinde olduğu gibi ters yüz eden, iktidar figürlerinin kendisiyle dalga geçen, polis şiddeti karşısına Michael Jackson'un "ay yürüyüşü" ile çıkan bir retoriğe sahipti. Gezi eylemlerinin bu karnavalesk retoriği aynı zamanda eylemciler açısından çok güçlü ve çekici bir "davet" de barındırıyordu: Spontan ve gündelik hayat deneyimlerine açık, eylemcileri kendi sözleri ile kabul eden, diğerlerini değişmeye değil, kendi sözüyle karnavalda yer edinmeye çağıran bu retorik, örneğin 68 öğrenci hareketi afişlerinde karşımıza çıkan "Gericileri, emperyalist uşaklarını kovacağız", "Bilimi halkın emrine vereceğiz" gibi programatik ve tek taraflı sloganlar ile karşılaştırıldığında davet edici ve karnavalesk bir yan taşıyordu.

Gezi'nin retorığının Türkiye'de önceki protesto retoriklerinden farkını vurgulayan bu çalışmalar karşısında Ayşen Uysal repertuar kavramı aracılığıyla protestolar arasındaki devamlılıkları vurguladı. Uysal, "Gezi Protestolarının Eylem Repertuarı ve Protestocu Bilgisi" başlıklı bildirisinde bir yandan eylem repertuarlarında görülen süreklilik diğer yandan da devlet baskısının bu repertuarın şekillenmesinde oynadığı rol üzerinde durdu. İnsanların ve grupların ortak hedeflerini gerçekleştirmek için kullandıkları araçlara gönderme yapan kolektif eylem repertuarı kavramının, tiyatro ve müzikte kullanılan repertuar sözcüğünden esinlenerek kavramsallaştırıldığını belirten Uysal, her toplumsal hareketin, örgütün ya da kolektif eylemin var olan eylem repertuarından performanslar seçtiğini, Gezi eylemlerinin de bu bağlamda kendi repertuarını oluşturduğunu ileri sürdü. Gezi eylemlerinin 68 Öğrenci hareketlerinden ve küreselleşme karşıtı hareketten beslenen bir pratik dağarcığı üzerine inşa edildiğine işaret eden Uysal, Gezi eylemleri ile gündeme gelen forumların 68 öğrenci hareketinin tipik eylem repertuarı içerisinde yer aldığını, forumların aynı zamanda dünyanın çeşitli yerlerinde düzenlenen "sosyal forumlar" aracılığıyla küreselleşme karşıtı harekette de önemli bir yer edindiğini belirtti. Uysal ayrıca, Gezi eylemlerinde karşımıza çıkan mizahi yanın da kolektif eylem repertuarı açısından bir süreklilik arz ettiğini, 68 hareketinde de küreselleşme karşıtı hareketlerde de günlük hayatın sıradanlığını kıran, şenlik yanı ağır basan eylem biçimlerinin ön plana çıktığını hatırlattı. Devlet baskısının Gezi eylemlerinin repertuarı üzerindeki etkisi konusunda iki şeye dikkat çeken Uysal, öncelikle Gezi eylemlerinde gördüğümüz, her yeri eylem alanına çevirme pratiğinin, devletin ceberutluğunu yerleştirdiğini ve devletin her mekâna göre bir "ceberutluk derecesi belirlediğini", dolayısıyla Kuşulu Park'ta uygulanan şiddet ile Tuzluca'yır'da uygulanan devlet şiddetinin farklı olduğunu vurguladı. İkinci olarak devlet baskısının aktivist kariyeri üzerindeki etkisine değinen Uysal, baskı karşısında direnme biçimlerinin bir takım eylem repertuarlarını beraberinde getirdiğini, mesela işkencede konuşmamanın örgütlerde militanların belirli bir yer edinmesinde önemli bir etken olduğunu, buna benzer bir durumun Gezi eylemlerinde gençlerin polis şiddeti karşısında direnmeyi, biraz da mizahi bir şekilde "gaz yemek üç puan, gözaltı beş puan" gibi bir puanlama ile ölçmesinde karşımıza çıktığını belirtti. Uysal bildirisini her dönemin repertuarının, dönemin kendi özellikleri çerçevesinde şekillenen

ama aynı zamanda süreklilik taşıyan yönleri olduğunu vurgulayarak tamamladı.

Benzer bir vurguyu kişisel tarihi ile bitştiren Eser Köker, kapanış konuşmasında Gezi eylemlerini 1 Mayıs 1977’de yine Taksim’de gerçekleşen olaylar ile birlikte andı. 1977’de 19 yaşında olduğunu belirten Köker’e göre 1 Mayıs 77’de “yok edilenlerin” gençlik rüyası, Gezi Parkı eylemlerinde canlanmıştı. Marx’ın “devrimci düşünce ve eylemin dirençliliğini”, “devrimci olmayan zamanlarda devrimci düşünce ve eylemin sürme biçimini” anlatabilmek üzere başvurduğu “köstebek” metaforunu ödünç alan Köker, Gezi eylemlerinin Türkiye’ye özgü bir devrimci muhalefet geleneğine, kullandığı metafor ödünç alınrsa köstebek tünelleri ile bağlılığını vurguladı. Ancak Köker için bu eylemler bir yanıla bize özgü ve yerel iken aynı zamanda işgal et eylemleriyle, diğer ülkelerin Bahar’larıyla, yoksulların, kadınların, cinsel özgürlük hareketinin dünyanın farklı yerlerindeki eylemleri ile örtüşen ve onların repertuarına da açık “mutlak dünyalı” bir Türkiyelilik haline de işaret ediyordu. Köker’e göre Gezi eylemlerinin bir diğer özelliği “çoklu eylemliliği yan yana sürdürebilmesindeki beceride” yatmaktaydı: Bu çoklu ve yan yana süren eylemler, politik eylemliliği partiler ve seçimler ile sınırlayan ve lidersiz bir hareketlilik düşünemeyen bir anlayışın karşısında “lidersiz ve ünlü olmayan”, dayanışmanın merkezde durduğu bir direnebilmenin mümkünüğünü göstermişti.

Konferansın ilk akademik oturumunda sunuş yapan Zafer Fehmi Yörük de Köker’in vurgusunu paylaşmıştı. Gezi eylemlerini demokrasiyi seçim dönemleri ile sınırlayan dar demokrasi anlayışı karşısında, alternatif katılım yolları ve kamusal tartışmanın merkezi bir önem taşıdığı radikal demokrasi bağlamında ele alan, bunun için de Alman düşünür Jürgen Habermas’ın kamusal alan kavrayışı ile iletişimsel eylem kavramını tartışmasının merkezine koyan Yörük, “Gezi’de oluşan dil, protesto tarzı ve özyönetim pratiği(nin), toplumda köklü bir sistem eleştirisi ve bir demokratik alternatif” sunduğunu, meydanlardaki eylemler ve sonrasında devam eden forumlar ile bir tür kamusal alan oluşturarak “temsili demokratik sistemler altında yaşamakta olduğumuz siyasal yabancılaşmayı yenme” yönünde önemli bir adım oluşturduğunu ileri sürdü.

Meclisin ve Hükümetin Retoriği: İç ve Dış Düşman Söylemine Sıkışmış “Şeytanlaştırıcı” Bir Dilin Tezahürü

Konferansta gerçekleştirilen sunuşlar eylemcilerin retoriği kadar politikacıların retoriği ile de ilgiliydi. Özellikle Halise Karaaslan Şanlı ile Hakan Ataman ve Gülden Gürsoy Ataman’ın sunuşları bu konuya odaklanmaktaydı. “Türkiye Büyük Millet Meclisinde ‘Gezi Parkı’ Tartışmaları” başlıklı bildiriye sunan Karaaslan Şanlı, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 24. Dönem Üçüncü Yasama Yılı Genel Kurul Tutanaklarında muhalefet ve iktidar partisi üyelerinin Gezi eylemlerini nasıl tartıştığı üzerinde durdu. Gezi parkı eylemleri ile ilgili mevzuların TBMM’de 28 Mayıs’tan 13 Temmuz’a kadar geçen süreçte kimi zaman doğrudan soru önergeleri ve açıklamalar, kimi zaman da herhangi bir konudaki raporlar veya yasa görüşmeleri sırasında ya da sataşmalar aracılığıyla toplamda 28 birleşimde gündeme geldiğini, özellikle muhalefet partilerinin konuyu Meclis’e taşıma yönünde istekli olduklarını saptayan Karaaslan Şanlı, oturum tutanaklarını Teun A. van Dijk’in parlamento görüşmeleri konusundaki araştırmalarında sunduğu analiz çerçevesi aracılığıyla incelediğini belirtti. Karaaslan Şanlı’nun analizine göre muhalefet milletvekilleri Gezi Parkı eylemlerini hükümetin despotik yönetim anlayışı ve iktidarın dayattığı yaşam tarzına bir karşı çıkış ya da polis şiddetine bir tepki ile açıklarken, iktidar partisi üyeleri bu eylemleri “Gezi parkı bahane edilerek gerçekleştirilen gösteriler”, “Taksim yayalaştırma projesi kapsamında gerçekleştirilen eylemleri engellemek için yapılan gösteriler”, “illegal yöntemlerle insanları sokaklara dökerek hükümeti devirmeyi hedefleyen gösteriler” gibi ifadelerle tanımlamış, iç ve dış düşmanlar retoriği iktidar partisi üyelerinin açıklamalarında baskın bir yer edinmiştir.

Hükümetin Gezi eylemleri süresince kurduğu dili inceleyen Hakan Ataman ve Gülden Gürsoy Ataman da “Yurttaşlığın Kıyısında: ‘#Gezi Direnişi’ndeki Hak İhlalleri Üzerine Düşünceler” başlıklı bildirimlerinde Karaaslan Şanlı’nun saptamalarıyla uyumlu bir sonuca vardı. Sunuşu gerçekleştiren Hakan Ataman, siyasal iktidarın eylemcileri düşmanlaştırmaya ve “şeytanlaştır”maya yönelik bir dil kurduğunu ileri sürdü. Ataman, Gezi Parkı protestoları sırasında, yaşam hakkı ihlalleri, işkence ve kötümuamele vakalarını da içerecek şekilde çok sayıda insan hakları ihlali gerçekleştiğini, İnsan Hakları Derneği (İHD) verilerine göre, 5 kişinin

öldüğünü, 7478 kişinin yaralandığını, 91 kişinin kafa travmasına uğradığını, 10 kişinin gözünü kaybettiğini ve bir kişinin de dalağının alındığını hatırlattıktan sonra, eylemler süresince siyasal iktidarın söylemlerinin bu şiddeti haklılaştırmayı hedefleyen bir yönde olduğunu belirtti. Ataman'a göre iktidar bunu, gösterilere katılanlar ya da destekleyenleri ötekileştirerek, insanlıktan çıkartarak ve şeytanlaştırılarak -örneğin «marjinal» gruplar (çapulcular vs.) olarak tanımlayarak- ve onların sözde "homojen ulus"a dahil olmadıklarını ima ederek yaptı.

"Aleviler Direniyor: Gezi Direnişi" başlıklı bildiriye sunan Bedriye Poyraz da siyasal iktidarın bu dışlayıcı dilinin Gezi sürecinde Aleviler için de geçerli olduğunu ifade etti. Gezi eylemleri boyunca ölenlerin bir kişi hariç hepsinin Alevi olduğuna, CHP milletvekillerinin hazırladığı Gezi raporuna göre eylemler boyunca tutuklanan ve gözaltına alınan her üç kişiden ikisinin Alevi, her üç kişiden birinin de Dersimli olduğuna dikkat çeken Poyraz, "Aleviler doğuyorlar, büyüyorlar, direniyorlar, mücadele ediyorlar, ölüyorlar. Bu Aleviler için yeni bir şey değil." dedi. Alevilerin alanlardaki yaygınlığının ilk önce hükümet tarafından fark edildiğini belirten Poyraz, siyasal iktidarın bu durum karşısında iki yol izlediğini ileri sürdü: İlk yol, Başbakan Erdoğan'ın Gezi eylemlerinden sonra yaptığı ilk ılımlı açıklamada Alevi konusuna değinmesi ve bu konuda bir takım atılımlar gerçekleştireceğini belirtmesiydi. Ancak Poyraz'a göre hükümet bir yandan atılım yapacağını belirtirken diğer yandan örneğin İstanbul'daki üçüncü köprüye Yavuz Sultan Selim adını vererek aslında "geçmişte yaptım yine yaparım" mesajını iletliyordu. İkinci yol hükümetin "Gezi direnişini Alevi mahallelerine yönlendirerek, oraya sıkıştırarak marjinalleştirip kontrol altına alma" çabasıydı.

Medyanın Gezi ile İmtihani: Anaakım ve Alternatif Medyanın Gezi Eylemleri Karşısındaki Konumu

Türkiye'de medyanın siyasal iktidar ile olan organik bağlarının iletişim özgürlüğünü engellediği yönündeki endişeler, Gezi Parkı eylemleri öncesinde hemen her gün karşılaşılan muhalif basın emekçilerinin işten atılması, Uludere/Roboski katliamı gibi önemli bir olayın haberleştirilmemesi, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ve çeşitli hükümet üyelerinin

basın mensuplarına yönelik tavır ve medyaya ilişkin açıklamaları ile pekişirken,² Gezi eylemleri endişelerin haklılığını gösteren bir diğer örnek olarak karşımıza çıktı. Haber medyasının Gezi eylemlerinin ilk günlerinde sıradan yayın akışını sürdüren ve bu eylemleri görmeyen tutumu eylemcilerin büyük tepkisini çekti ve eylemler süresince tartışılan temel konu-

•••

- 2 Süreci daha iyi anlayabilmek adına birkaç örnek verilebilir: 28 Aralık 2011 akşamı Türk Hava Kuvvetlerinin Şırnak'ın Uludere/Roboski ilçesi yakınlarındaki Irak sınırında F-16 uçaklarıyla yaptığı ve 35 Kürt kökenli TC vatandaşının ölmesine neden olan ve literatüre Uludere/Roboski katliamı olarak geçen olay (bkz: http://tr.wikipedia.org/wiki/Uludere_olayı), anaakım haber medyasında ancak 14 saat sonra, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yaptığı bir açıklama ile yer bulmuştu. Haber Türk köşe yazarı Ece Temelkuran katliama ilişkin yazısının ardından işte atıldı. Ayşenur Aslan'ın sunduğu Medya Mahallesi programında konuyu dile getirmemesi yönünde rejiden baskı gördüğü yönünde haberler çıktı (Örn. bkz: <http://www.ensonhaber.com/cnn-turkte-aysenur-arslana-uludere-ayari-2011-12-30.html>). Aslan'ın programı daha sonra yayından kaldırıldı. Aslan'ın CNN'den atılma sürecini anlattığı Yurt Gazetesi'ndeki "Bu da benim 'Ankara Sürecim'" başlıklı köşe yazısı siyasal iktidarın ve patronların medya çalışanları üzerindeki baskısını çok güzel anlatıyordu: "Bir süre sonra, bu sohbetlerde adım da açıktan zikredilir oldu. Hatta kimileri, Başbakanlık makamından bana yönelik öfke salvolarından bile söz etti. O nedenle, bir ay geçmeden fişim çekilince şaşırmadım. Başbakan elbette, 'susturun şu kadını' dememişti. Ancak "CNN TÜRK'ü istemiyorum" demesi yetmiş de artmış olmalıydı. Öyle ya, olağan şüpheliler listesinin birinci sırasında başka kim olabilirdi! Ayrılrken bir yönetici 'zamanın ruhu, bu!' demişti. Aydın Doğan da, vedalaşırken 'muhafelet istemiyorum, yoksa seni severim' diye uğurlamıştı." (Yazı için bkz: <http://www.yurtgazetesi.com.tr/bu-da--benim-%E2%80%9CAnkara--surecim%E2%80%9D-makale,3903.html>). Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın uzun süredir medya mensuplarına yönelik tavrına ilişkin Basın Konseyi bir açıklama yaptı (Açıklama için bkz: <http://www.haberler.com/basin-konseyi-basbakan-erdogan-in-gazetecilere-5661577-haberi/>). Medyada 2011 ve 2012 yıllarında muhalif tutumu nedeniyle işten atılanlar olmuştu. Bunlar arasında Banu Güven, Mehmet Altan, Yıldırım Türker, Nuray Mert, Can Dündar ve diğer başka birçok gazeteci yer alıyordu (örnek bir liste için bkz: <http://blog.milliyet.com.tr/bu-gune-kadar-isten-atilan-unlu-gazeteciler-ve-guncelmasallar/Blog/?BlogNo=375009>). Gezi Eylemleri sürecinde ve sonrasında da çok sayıda medya mensubu işinden atıldı. TGS İstanbul Şubesi 22 Temmuz 2013'te yaptığı bir açıklamada Gezi direnişi boyunca "22 gazetecinin işten çıkarıldığını, 37 gazetecinin de istifaya zorlandığını açıkladı" Bkz: <http://www.bianet.org/bianet/medya/148636-gezi-direnisinde-59-gazeteci-isten-cikarildi-istifaya-zorlandi>

lardan biri oldu.³ Eylemcilerin tepkisi kimi zaman NTV haber kanalı önünde gerçekleştirilen eylemde olduğu gibi başlı başına bir protesto eylemi ile ortaya çıkarken kimi durumlarda da çatışmalar sırasında çeşitli yayın kuruluşlarının canlı yayın araçlarına yönelen öfkeler şeklinde tezahür etmişti. Dolayısıyla konferans boyunca sıklıkla dile gelen bir konu da medyanın Gezi eylemleri boyunca aldığı bu konum ve buna getirilen eleştirilerdi.

Can Irmak Özınanır, “Gezi Parkı, Penguenler ve Karşı-hegemonya Olanakları” başlıklı bildirisinde Gezi direnişinin medyanın içinde bulunduğu güç ilişkilerini teşhir ederek Gramsci’nin devlet için kullandığı terminoloji ödünç alırsa “medyanın sert kabuğunda güçlü bir çatlak yaratıldığını” ileri sürdü. Ancak Özınanır’a göre bu ilişkilerin tamamen çözümlenmesine yönelik bir strateji henüz hayata geçirilememişti. Bunun olabilmemesinin ancak daha geniş çaplı bir anti-kapitalist karşı hegemonya projesi ile mümkün olduğunu belirten Özınanır, Gezi direnişinin her alanda olduğu gibi medya alanında da bir karşı hegemonya projesinin uzun vadeli bir strateji olarak geliştirilmesi sorununu ortaya koyduğunu ileri sürdü.

Nalan Ova “Toplumsal Hareketler ve Medya: Gezi Parkı Protestoları ve Ulusal Basında Alternatif Söylemler” başlıklı bildirisinde Gezi Parkı protestolarının anaakım medyanın dışında kalan ve birbirinden farklı ideolojik eğilimlere sahip beş ulusal gazetede –*Aydınlık*, *Birgün*, *Özgür Gündem*, *Sol* ve *Sözcü*- yer alan köşe yazılarında nasıl anlamlandırıldığına ilişkin çalışmasının sonuçlarını paylaştı. İlgili gazetelerin 31 Mayıs-7 Haziran 2013 tarihlerini kapsayan 7 günlük baskılarında yer alan 194 adet köşe yazısını eleştirel söylem çözümlemesi ile inceleyen Ova, protestoların anlamlandırılmasına ilişkin hegemonya mücadelesinin bu köşe yazılarında üç temel düzeyde ilerlediğini belirtti. Bu düzeylerin ilkinde protesto gösterilerinin “Mustafa Kemal’in askerlerinin direnişi” olarak işaretlenmeye çalışıldığını belirten Ova, bu tür bir anlamlandırmanın ağırlıklı olarak *Sözcü* ve *Aydınlık* gazetelerinde karşımıza çıktığını söyledi. Ova’nın analizine göre Gezi Parkı protestolarına ilişkin ikinci anlamlandırma biçimi ağırlıklı *Özgür Gündem* gazetesi köşe yazılarında karşımıza çık-

3 Medya Takip Merkezi’nin bu konudaki araştırması için bakınız: http://www.medyatava.com/haber/iste-gezi-eylemlerinde-turkiye-televizyonlarinin-karnesi_90952

şiddetini “kendi ülkesinin polisinin halka uyguladığı şiddetten” daha çok gösterdiğini ileri sürdü.

Konferansta Ali Ekber Ertürk’ün Gezi eylemlerinin haberleştirilmesinde “istisna” olarak işaretlediği medya kuruluşlarının temsilcileri de yer almıştı. Bunlardan biri 2005 yılında dönemin Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Lideri Deniz Baykal’ın öncülüğünde “Halk için haber” sloganıyla kurulan ve Gezi eylemleri sürecinde özellikle anaakım medyanın eylemleri görmediği ilk günlerde protestoları haberleştiren Halk TV’nin Haber Müdürü Semra Topçu idi. Topçu, Gezi eylemleri sürecinde bir parti kanalı gibi davranmadıklarını, öncelikli hedeflerinin eylemleri anlayıp haberleştirmek olduğunu belirtti. Konuşmasında kısıtlı imkânlarla sahip bir alternatif yayıncılık kuruluşunun Türkiye çapında yaygınlaşan protestoları haberleştirmede karşılaştığı zorlukları ve bu zorluklarla baş etme çabalarını paylaşan Topçu, eylemler başladığında toplamda 19 kişilik bir ekipten oluştuklarını söyledi. Görüntülü canlı yayın yapamadıkları için abone oldukları Doğan Haber Ajansı’nın (DHA) uyduya aktardığı görüntüleri tekrar tekrar vermek zorunda kaldıklarını, ancak DHA görüntüleri değiştirirse yeni görüntü ekleyebildiklerini belirtti. Topçu’ya göre bu kısıtlılığın aşılmasında farklı illerden gerçekleştirilen telefon bağlantıları ile ilerleyen günlerde kullanmaya başladıkları akıllı telefonlar çok önemli bir rol oynadı. Topçu, kimi durumlarda eylem alanındaki tanıdıkları kimi durumlarda da gönüllü muhabirlerin yardımıyla akıllı telefonlardan skype üzerinden canlı görüntü yayınlatabildiklerini söyledi. Kısıtlı olanaklarla da olsa eylemlerin haberleştirilmesinin eylemciler tarafından fark edildiğine ve desteklendiğine vurgu yapan Topçu, eylemcilerin Halk TV’ye olan desteklerini şöyle aktardı: “1 Haziran’da sokağa muhabirimiz gittiğinde eylemciler önce bizim muhabirimizi solüsyonladılar, bize yardım ettiler, sizin görüntü almanız önemli diye.. Bizi görenler “Halk TV sen bizim her şeyimizsin” diye bağırıyordular. ... Tunus ve Akaretlerdeki ofislerimizin önünden eylemciler geçerken tezahürat yapıyorlardı ve bu yarım saat kadar sürebiliyordu...” Topçu’nun ifadelerinde bahsedilen destek kanımca eylemcilerin Türkiye’de siyasal iktidarın güdümündeki anaakım medyanın yayın politikalarına duydukları tepki kadar, kendi sözlerini aktaran alternatif bir yayıncılığı sahiplenme derecelerini göstermesi açısından da önemliydi.

Konferansa, 2006'da kurulan ve "Milyonerlerin değil, milyonların televizyonu" mottosu ile yayına başlayan Hayat Televizyonu adına katılan yayın koordinatörü Mustafa Kara da Topçu ile benzer teknik olanaklıklardan ve dayanışma ilişkilerinden bahsetti. Gezi eylemleri sırasında DHA ya da Cihan Haber Ajansı (CHA) gibi ajanslara abonelikleri olmadığı için daha da dezavantajlı bir konumda bulduklarını belirten Kara, bu eksikliği kısmen görüntü satın alarak kısmen de başka kaynaklardan yararlanarak gidermeye çalıştıklarını söyledi. Ancak Kara için alternatif yayıncılıkta temel mesele teknik eksiklikler değildi. Hayat Televizyonu'nun Türkiye'nin tek sosyalist kanalı olduğunu belirten Kara, temel amaçlarını "Türkiye'deki tüm mücadelelerin televizyonu olmak" ve "eylemlerin içinden haber yapabilmek" olarak sıraladı. Kara'ya göre daha önce bu konuda Türkiye'de önlere bir örnek yokken, "Gezi eylemleri alternatif yayıncılığın nasıl olması gerektiğine ilişkin bir örnek" oluşturmuştu. Zira devlet neredeyse üç gün boyunca "en büyük aracını, televizyonu" kapatmıştı ve "tabiri caizse meydan" alternatif yayıncılığa kalmıştı. "Bizim verdiğimiz ve başka kimsenin görmediği bu kadar büyük bir eylem vardı." diyerek devam eden Kara'ya göre, Gezi ile bu anlamda görünür olan Hayat TV ya da Halk TV değil, Türkiye'de "başka bir televizyonculuğun mümkün olduğu gerçeği"ydi. Bu yayıncılık kolektif olmak zorundaydı ve Kara'nın ifadesiyle "Bu kolektifin içinde köprüden geçerken akıllı telefonuyla çekim yapan vatandaş da, haber ajansları vs. de vardı. Çapul TV'nin parktan yaptığı yayın da vardı." Kara'nın vurguladıkları Türkiye'de radikal televizyon yayıncılığının olanakları için önemli hususlar içeriyordu. Yayıncılık deneyimleri ile vardığı sonuç, Kara'nın radikal medya konusundaki literatürün de sıklıkla tekrarladığı şeyi vurgulamasını sağlamıştı. Bu nedenle sözlerini aynen aktarıyorum: "Toplumsal eylem ile o eylemin medyası arasında dolaysız bir bağ kurmamız lazım. Gezi'den çıkaracağımız temel değerlendirmenin o olacağını düşünüyorum. ... Parça parça onlarca direniş ve eylem var sadece Gezi yok. Tüm bu eylemleri nasıl haber yapabiliriz? Tüm bunları aktarabileceğimiz bir örgütlenme şart. Biz bunu DHA ya da CHA ile yapamayız. Biz bunu donanım arttırarak da yapamayız. Bizim yapabileceğimiz tek şey toplumsal eylemin kendi medya ihtiyacını görmesini sağlamak".

Yeni Bir Yayıncılık Anlayışının Mümkünlüğü: Video Aktivistlerden Çapul TV'ye Eylemin Kendi Medyası

Konferansta Gezi eylemleri sürecinde karşımıza çıkan, eylemcilerin kendi örgütlülüğü ile gerçekleştirdikleri yayınlar da tartışıldı ve bir direniş medyası oluşturma olanakları üzerine deneyim ve görüşler aktarıldı. Bu anlamda video aktivistlerin internet üzerinden verdikleri canlı yayınlar, paylaşılan görüntüler, sosyal medyanın alternatif yayıncılık pratiklerindeki rolü ve her ne kadar Gezi eylemlerinin öncesinden gelen bir örgütlülüğe sahip olsa da Gezi ile yayın hayatına başlayan Çapul TV, üzerinde durulan konular oldu.

Konferansın ilk günü video aktivist Sevgi Türkmen ve Dolunay Genç ile Gezi eylemleri ve video aktivizm üzerine bir söyleşi gerçekleştirildi. “Tanıklıktan Özneye, Eylem İçinde Kamera” başlıklı söyleşide Sevgi Türkmen, “Niye çekiyoruz? Neyi çekiyoruz? Niye böyle bir dert edindik ve sokaktayız?” sorularının yanıtları aracılığıyla video aktivistin “kendisini eylemde konumlandırışı, eylemci olarak hissedışı ya da hissedemeyişi” üzerinde durdu. Video aktivistin konum itibarıyla yerinin “eylemcilerin içinde eylemcilerin kendini savunduğu oranda kendini ve kamerasını savunarak yer almak” olduğunu belirten Türkmen, video aktivizmin öncelikle görünmeyeni görünür kılmayı, bedenimizdeki, şehirdeki görünmeyen ya da kaybolan izleri yakalamayı, polis şiddetinin tanığı olmayı, bunların unutulmaması için bir toplumsal bellek oluşturularak hesap sorulmasına yardımcı olmayı hedeflediğini belirtti. Söyleşisini kendi çektiği eylem videoları ile destekleyen Türkmen, video aktivistlerin Gezi eylemlerinin başında diğer eylemciler tarafından bir tür tehdit olarak algılanırken, zamanla bir güven ilişkisi kurulduğunu, giderek video aktivistin de bir eylemci olarak kabul gördüğünü, hatta kameranın kendi başına bir özne haline gelerek eylemlere dinamizm katmaya başladığını ifade etti. Söyleşi Dolunay Genç’in sunuşu ile devam etti. Video aktivist olarak polisle karşı kaşıya geldiği durumlarda yaşadığı sıkıntıları paylaşan Genç, eylemler süresince kameraların olmadığı her durumda polis şiddetinin çok daha yoğun gerçekleştirildiğini bu nedenle de eylemciler ile video aktivistler arasında bir güven ilişkisi oluştuğunu dile getirdi. Genç, Gezi parkı protestoları boyunca “var olan düzeni sağlamlaştırma ve koruma yönünde hareket eden” ve “çeşitli kurum veya partilerin yayın

kanalı gibi hareket eden” anaakım medyanın karşısında direnişin kendi medyasını oluşturduğunu belirterek video aktivistlerin bu direniş medyasının önemli bir bileşeni olduğunu vurguladı.

Ülkü Doğanay ve İlkay Kara direniş medyasının önemli bir bileşeni olarak işaretlenen video aktivizmi “yeni bir eylemlilik biçimi” olarak çeşitli yönleri ile ele aldı. “Gezi Protestolarının Yeni Aktörleri: Bir Eylemlilik Biçimi Olarak Video-Aktivizm” başlıklı bildiriye sunan Ülkü Doğanay, protestolar süresince görüntü kaydeden ve yayınlayan çeşitli aktörler saptayarak bazılarıyla yüz yüze görüşmeler ve yazışmalar gerçekleştirdiklerini ve aktivistlerin katıldıkları çeşitli toplantıları izlediklerini belirtti. Gezi Parkı protestoları sırasında ortaya çıkan video aktivizm türlerini tanımayı ve video aktivizmin yeni alternatif medyalar oluşturarak kamusal tartışma alanını genişletebilme potansiyelini ortaya koymayı hedeflediklerini ifade eden Doğanay, Gezi Parkı protestoları boyunca üç temel video aktivizm aktörünü ayırt ettiklerini söyledi. İlk kategoride Gezi protestoları sırasında çekim yaparken video aktivistlere dönüşen eylemciler yer alıyordu. İkinci kategoride, Gezi öncesinde de video aktivist olup eylemliliklerini yeni örgütlülüklerle taşıyanlar bulunuyordu. Gezi eylemlerinde karşımıza çıkan üçüncü video aktivist grup bildiride “canlı yayıncılar ve alternatif televizyon yayıncılığına yönelenler” olarak tanımlanmaktaydı. İstanbul’da Naber Medya, Ankara’da AnkaraEylemVakti ve Gezi direnişi sürecinde hem canlı yayın yapan hem de video yayınlayan bir alternatif televizyon kanalı olarak kurulan Çapul TV bu kategoride değerlendirildi. Doğanay ve Kara bildirimlerinde sonuç olarak Gezi protestoları sürecinde karşımıza çıkan bu çoklu video aktivizm deneyimlerinin, anaakım medyanın artık yurttaşlar için tek enformasyon kaynağı olmadığını gösterdiğini; direnişin taleplerini yaygınlaştırdığını; polis şiddetini görünür kılarak kısmen de olsa kontrol altına alınmasına aracılık ettiğini; eyleme katılımı teşvik edici bir rol oynadığını ve son olarak da “Türkiye’de bir toplumsal muhalefet belleğinin oluşturulmasına yönelik ilk adımı” attığını belirtti.

Konferansa Alternatif Medya Derneği ve Çapul TV adına katılan Önder Özdemir, hem Çapul TV’nin kuruluş öyküsünü hem de direniş medyasının mümkünlüğü üzerine deneyim ve görüşlerini aktardı. Çapul TV’nin her zaman canlı yayına geçebilme özelliği bulunan, sadece inter-

netten izlenebilen ve mobil telefonlardan 108 bin takipçiye sahip bir mecra olduğunu dile getiren Özdemir, konferanstan bir ay önce televizyonun kendi sürekli yayınına geçtiğini duyurdu. Çapul TV oluşumunun Alternatif Medya Derneği ve bu derneğin Gezi Eylemleri öncesindeki yayın tecrübelerine dayandığını anlatan Özdemir, 3 Haziran'da Gezi Parkı'na gittiklerini ve 6 Haziran'da oradan canlı yayına başladıklarını belirtti. Özdemir'in Çapul TV konusundaki aktarımları radikal medya literatüründe bu medyanın temel özelliklerine ilişkin saptamalarla uyumluydu. Bu literatüre göre⁴ radikal medya sahiplik yapısı, üretim süreci ve içerik konularında anaakım medyadan ayrılır. Radikal medya öncelikle var olan medya endüstrisinin dışında kalmalı, kar amacı gütmeyen kolektif bir sahiplik yapısına sahip olmalıdır. Üretim süreci yatay olarak örgütlenmeli, profesyonel meslek ilkeleri ve buna bağlı olarak karşımıza çıkan dikey hiyerarşik editöryal ilişkileri barındırmamalıdır. Radikal medya son olarak hegemonik söylemin dışladığı siyasal fikirlere yer veren ve alternatif kamusalılıkların oluşumuna olanak sağlayan bir içeriğe sahip olmalıdır. Özdemir'in açıklamalarından hareketle Çapul TV'nin her şeyden önce medya endüstrisinin ticari ilişkiler ağından uzakta durduğu görülüyordu. Zira Özdemir'e göre "Çapul TV'yi ayıran özelliklerden biri" sponsor ve reklam gelirinin olmamasıdır. Yayın dayanışma derneğine yapılan bağışlarla finanse edilmekte ve gönüllü emekle sürdürülmektedir. Özdemir, Çapul TV'nin yatay örgütlenme yapısına da işaret ettiği konuşmasında ayrıca, Çapul TV olarak yayınları gerçekleştirirken klasik televizyonculuk pratiğinin dışına çıkmaya, yeni bir yayıncılık dili oluşturmaya, insanların kendilerini ifade edebilmelerinin önünü açmaya özen gösterdiklerini söyledi ve bu çabalarını şöyle ifade etti: "Koyduk kamerayı, belki kolaylaştırıcı arkadaşımız oldu ama insanlar kendini istediği gibi anlatsın istedik. ... (Gezi'de) Kameranın önünden insanlar geçiyordu, hijyenik ortam olmasın

•••

4 Örneğin bakınız: J. D. H. Downing, *Radical Media Rebellious Communication and Social Movements*, California, Sage Publications, 2001; P. Vatikostis, "Communication Theory and Alternative Media", *Westminister Papers in Communication and Culture*, Vol 1(2), pp. 4-20, 2004; C. Atton, *Alternative Media*, London, Sage Publications, 2006; J. Atkinson, "Analyzing Resistance Narratives at the North American Anarchist Gathering: A Method for Analyzing Social Justice Alternative Media", *Journal of Communication Inquiry*, Vol. 30, No. 3, 251-272, 2006; O. G. Bailey, B. Cammaerts, N. Cartenpier, *Understanding Alternative Media*, New York, Open University Pres, 2008

dedik, olabildiğince olanı yayınlamaya çalıştık. İnsanlar kendini anlatsın istedik. Tek sorumuz buydu, 'Neden apulcusun neden buradasın?' Yani başka bir dil oluşturmaya çalıştık." Peki böyle bir radikal medya yayıncılığı nasıl var olacaktı ya da zdemir'in ifadesiyle "Holdinglerin TV'si ile nasıl baş edeceğiz?"

Konferans boyunca özellikle alan deneyimlerinin paylaşıldığı söyleşi ve panelde dile getirilen bu soruya verilen ortak yanıt, anaakım medyanın içinde yer aldığı sahiplik yapısı ve siyasal bağımlılık ilişkilerinin dışında yeni kuralları olan farklı bir yayıncılık pratiğine bağlanmak oldu. Bu konuda sosyal medyanın ve internet teknolojisinin sunduğu olanaklar sıklıkla dile getirildi. Panelistlere ve konferans boyunca bildiri sunan akademisyenlere göre anaakım medyaya alternatif oluşturabilmenin temel yolu eylemlilikle bağı hiç kopmayan, kolektif, dayanışmacı bir örgütlülükle direnişin kendi dilini taşıyan ve sosyal medyanın olanaklarını sonuna kadar kullanan bir medya pratiği geliştirebilmekten geçiyordu.